

ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

ДИМЧЕНКО О. В.

кандидат економічних наук

ДИМЧЕНКО В. В.

кандидат економічних наук

Харків

Актуальність наукового дослідження інформатизації регіональних систем полягає в тому, що якісний прорив у сфері інформаційної техніки, технологій і організації комунікацій створив нову ситуацію не тільки в економіці, але й у житті людей. Це привело до істотних змін у всіх сферах взаємодії фізичних осіб, організацій, суспільних інститутів: змінилися ціннісні орієнтації, відношення до бізнесу, системи управління, мотиви й методи прийняття рішень. Узагальнююче уявлення про ці зміни можна сформулювати коротко в такий спосіб: змінилися економічні умови, економічне мислення й інституційне середовище. Зміна середовища викликає у свою чергу потребу в новому підході до рішення найважливіших життєвих завдань і проблем стійкого розвитку економічних систем на державному й регіональному рівні. Інституціональний підхід вносить в економічний аналіз і механізм управління такі особливості: значущість зовнішніх факторів; пріоритет уваги до інноваційних процесів; орієнтація на корпоративні відносини; системне врахування взаємовпливу факторів різної природи й настроювання на «ринкові правила гри».

Як підкреслює А. П. Косенко, «саме інституціональний підхід (реальна наявність приватних, державних, суспільних, правових, ринкових і інших інститутів) пов'язує між собою інноваційний потенціал, інтелектуальний капітал і інноваційну активність на всіх етапах відтворювального процесу - виробництво, обмін, розподіл, споживання» [1].

Інституціональний підхід до створення й розвитку інформаційних систем регіонального рівня формує погляд на інформацію як на фундаментальний ресурс суспільного розвитку, тому що інформація – це й система знань, і особливий товар у ринковому середовищі, і нова організаційно-економічна культура суспільства, і нове, породжене часом, економічне мислення. Усе більш високі темпи інформатизації суспільства й економіки породжують нову хвилю інноваційного розвитку й впливають на трансформацію інституційних моделей держав і регіонів. Інформація, інформаційні технології, інформатизація переходять із категорії обслуговування економіки в розряд пріоритетного фактора культурного й соціально-культурного розвитку суспільства, а економіка «повинна погоджуватися» зі своєю обслуговуючою роллю.

Первинний, природний елемент інформатизації – сама інформація – у край складний і оригінальний об'єкт, яким цікавиться все людство, кожний індивід особисто й, як реакція на цей запит – інформацією всебічно цікавиться й наука, точніше – сімейство наук. Наука визначила високий категорійний статус інформації (в одному ряду з енергією, часом, простором, процесом пізнання) [2, 3]. Інформація як економічний ресурс проявляє себе у різних напрямках, у тому числі: входить у вартість товарів і послуг (особливо при створенні наукомісткої продукції, систем управління та ін.); формує рівень культури й ціннісні орієнтації в суспільстві; впливає на поведінку суб'єктів у бізнесі, на ринку, у соціумі; обслуговує механізм і технології використання інших ресурсів природи, економіки, суспільного розвитку.

Інша особливість інформації як економічного ресурсу полягає в тому, що в рамки класичної теорії, де є чіткому поділу ресурсів виробництва на предмети праці й засоби праці, поняття інформації не відповідає, тому що воно одночасно є і тим, і іншим, і навіть третім – результатом праці: на чому побудовані основи нового сектора економічної діяльності – інформаційної економіки [4, 5]. Результатом цього сектора економіки є створення специфічного економічного блага у вигляді інформаційних послуг, продуктів, систем, технологій.

Триваючий процес інформатизації ми розглядаємо як нове джерело економічного ресурсу, зі своєю особливою роллю в суспільстві і своїм особливим ринком, що й спричиняє постійну увагу до себе науки, вимагає постійного удосконалення теоретичних і практичних основ функціонування інформаційних систем.

У роботі [5] відзначається, що «існує гостра необхідність у тому, щоб конкретизувати сутність окремих категорій понятійного апарату, а саме: таких як інформаційні ресурси, інформація, інформаційні технології, інформаційне забезпечення, інформаційний ринок та ін.». Автори дають визначення інформатизації із Закону України «Про національну систему інформатизації» [6]: «Загальний зміст поняття «інформатизація» являє собою сукупність взаємозалежних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, виробничих процесів, спрямованих на задоволення потреб суспільства на основі створення, розвитку й застосування систем, мереж, ресурсів, технологій, які використовують сучасну обчислювальну й комунікаційну техніку».

На наш погляд, це визначення одного з базових понять науки про інформацію й інформаційні процеси має два сумнівних аспекти:

Перший – термін «сукупність» різних процесів не відбиває ні змістовну, ні цільову сторони інформатизації;

Другий – «задоволення потреб суспільства на основі ... техніки» – занадто абстрактне судження, з якого випадає сутність, специфіка цих потреб, адже не в одній техніці немає витоків інформаційної енергії. Представляється також більш раціональним і точним говорити не про «задоволення потреб», а про рівень інформаційного розвитку регіону, суспільства, включення інформації в суспільну та економічну культуру, вплив її на розвиток інтелекту.

Тому визначаємо поняття «інформатизація» як процес планомірного й керованого формування в суспільстві і його економічній структурі якісно нового рівня інформаційної культури, побудованої на розширенні мережі комп'ютерних систем, розвитку комунікацій і практичному освоєнні в бізнесі, економіці й суспільстві нових інформаційних технологій і ресурсів для вирішення поточних і стратегічних життєво важливих завдань.

Запропоноване визначення інформатизації надто розгорнуте, але в ньому чітко зафіксовані головні якісні характеристики розглянутого поняття:

1. Вид (клас) явища – керований процес.
2. Ціль інформатизації – формування нового рівня інформаційної культури.
3. Методи й інструментарій – розширення, розвиток, освоєння в суспільстві інформаційних технологій і ресурсів.
4. Стратегічна роль (призначення) – рішення життєво-важливих завдань у сфері економіки, управління, організації суспільства.

Розглядаючи інформатизацію з метою вдосконалення управління на регіональному рівні, варто мати на увазі, що в даний період залишається вкрай гострим і не вивченим реальний рівень інформатизації регіону. Проблема в тому, що чисельність комп'ютерів дає недостатнє уявлення про рівень інформатизації, а наявність локальних інформаційних систем не характеризує ні якість роботи, ні результати, ні рівень інтеграційних зв'язків, ні ефективність взаємодії структурних елементів регіону.

Тому виникають дві проблеми, що вимагають рішення: перша – почати роботу з оцінки рівня інформаційної забезпеченості регіону й ефективності роботи цього комплексу; друга – створити центр управління інформатизацією.

У цілому «Регіональні програми інформатизації» виконуються у 18 областях [2]. Достовірною інформацією про хід виконання відзначених програм автор не володіє, але сама їх наявність може розглядатися як позитивний факт у підтримці процесів інформатизації на регіональному рівні.

Формування на регіональному рівні ефективних моделей різносекторної економіки потребує вивчення не тільки загальних технологій створення інформаційних систем, але й досконалого аналізу стану та перспектив інформатизації в міських підсистемах, зокрема в житлово-комунальному господарстві. Складність ЖКГ та його багатогранні зв'язки з іншими секторами міської економіки роблять цей об'єкт першорядним в сфері інформаційних систем і технологій. Роботу в цьому на-

прямку вже розпочато на водопровідно-каналізаційних, транспортних підприємствах, у системі тепло- та енергозабезпечення і, навіть, є результати інформатизації технологічного процесу. Але час вимагає переходу до нового етапу: корпоративних відносин, об'єднаних банків даних, прийняття узгоджених в регіоні рішень. До такого підходу регіони і ЖКГ здебільшого не готові.

Зараз це мережеве господарство зношене й перебуває щодо технічного стану на грані системної аварійності. Проблемність ситуації збільшується й тим, що реальних умов для масштабного і швидкого відновлення інженерних мереж у країні немає. Звідси, головне завдання – пошук недорогих засобів продовження життєвого циклу діючих систем з поетапним підходом до їхньої модернізації. Одним із таких засобів є диспетчеризація, що розуміється в сучасному змісті як надійна операційна система електронно-інформаційного обслуговування мереж. Диспетчерська система здійснює збір і обробку даних щодо режимів роботи устаткування, обсягів подачі ресурсів, аварійності, ремонтам, втратам, витратам, збоєм і т. п. Сама диспетчерська система може бути вбудована (для аналітики й удосконалювання управління) у ПС-технологічний комплекс ЖКГ. За даними російських інформаційних джерел, диспетчеризація знижує обсяг енерговитрат у водопровідно-каналізаційному господарстві і тепломережах з 70% до 50 – 55% [7]. Оптимізується технологія управління поточними запасами ресурсів, що, у свою чергу, підвищує ефективність виробництва.

Інформаційні системи та геоінформаційні технології в ЖКГ формуються (хоч і повільно) на трьох принципових факторах впливу – це державна регіональна політика, окремі ініціативи органів місцевої влади, інноваційні процеси й реформи в структурі самих підприємств галузі.

Об'єктами інформатизації ЖКГ є функціональні підсистеми підприємств, ієрархічна структура управління, самі процеси збору, зберігання, передачі й використання інформаційних ресурсів, ПС-технології, система розрахунково-аналітичних завдань, моделі оцінки ситуації й прогнозування перспектив, типові моделі аварійних ситуацій та інше.

Фінансування та створення єдиної інформаційної системи ЖКГ (ІС ЖКГ), на нашу думку, раціонально організувати із залученням не тільки коштів обласного й міського бюджетів, але й засобів інвесторів і самих підприємств ЖКГ. Інформаційні ресурси ІС ЖКГ формують бази даних, що забезпечують можливість одержання, зберігання, пошуку й передачі інформації.

ІС ЖКГ бере на себе функцію інформаційного забезпечення аналітичних завдань і прогнозів, оцінку фінансового стану, моніторингу тарифів і тарифної політики, участь у інвестиційних проектах, має систему захисту від несанкціонованого доступу. Базовими елементами ІС ЖКГ можуть стати вже існуючі єдині інформаційно-розрахункові центри, ПС-технології, система «Місто», Державний реєстр населення і ін.

Таким чином, підсумовуючи результати дослідження інформатизаційного напрямку проектів і заходів у сфері ЖКГ, можна відзначити, перш за все, що ця

сфера є дійсно привабливим об'єктом для інформаційних систем і технологій. Такий висновок базується на трьох позиціях.

По-перше, це складний розгалужений і технологічно пов'язаний мережами об'єкт, інформаційна складова якого багатогранна і постійно використовується вже на стадії управління технологіями.

По-друге, об'єкти ЖКГ вже мають значний досвід створення інформаційних систем протягом 20 – 30 років, і колектив сприймає інформатизацію позитивно.

По-третьє, типові напрацювання в ІТ-технологіях інших галузей не потребують складних методів адаптації до умов і завдань ЖКГ.

У дослідженні інформатизація розглядається як інформаційний ресурс, здатний забезпечити ефект діяльності та розвитку, і як частина інформаційної економіки. Її завдання полягає також у тому, щоб докорінно змінити рівень інформаційної культури в ЖКГ. У роботі наведено авторське визначення інформатизації, поставлено завдання формування інформаційних систем і пошуку методів оцінки інформаційних ресурсів на підприємствах. Розглянуто найбільш важливі аспекти інформатизації ЖКГ – диспетчеризація технологічних

процесів, застосування ГІС-технологій, впровадження розрахункових центрів. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Косенко А. П. Исследование факторов инновационного потенциала на мезоуровне / А. П. Косенко // Наукові праці ДонНТУ. – 2005. – № 100. – С. 12 – 17.

2. Маслоva Г. Система информатизации и ее применение в управлении регионом / Г. Маслоva, В. Усольцев // Экономика Украины. – 2009. – С. 21 – 22.

3. Мельник, Л. Г. Информационная экономика [Текст] : учеб. пос. / Л. Г. Мельник. – Сумы : Университетская книга, 2003. – 288 с.

4. Геєць В. М. Моделивання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство : Монографія // В. М. Геєць, М. О. Кизим, Т. С. Клебанова, О. І. Черняк. – Х. : ХНЕУ, 2006. – 240 с.

5. Сидорова А. Направления инновационного развития в промышленности Украины / А. Сидорова, А. Анисимова // Экономика Украины. – 2009. – № 3. – С. 19 – 27.

6. Закон України «Про національну програму інформатизації» від 4.02. 1998 р. № 74/98-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [//www.zakon.rada.gov.ua](http://www.zakon.rada.gov.ua)

7. Матросова Е. В. ЖКХ России: вчера, сегодня, завтра / Е. В. Матросова, А. А. Кудрявцев, Д. Ю. Минчев // Реформы ЖКХ. – 2007. – № 3. – С. 2 – 12.